

24.10.2022

Eduskunnan ympäristövaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023-2027 (HE 129/2022 vp)

Eduskunnan käsittelyssä on otsikossa mainittu hallituksen esitys. Valtiovarainministeriö esittää kirjallisena lausuntonaan seuraavaa.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaan *Asumisneuvonnan saatavuuden parantamiseksi tehdään asumisneuvonnasta lakisääteistä ja osoitetaan siihen riittävät resurssit*. Hallitusohjelman laatimisen jälkeen on käynyt ilmeiseksi, että asumisneuvonnan säätäminen kaikkia kuntia koskevaksi lakisääteiseksi tehtäväksi olisi monilta osin ollut ongelmallista.

Valtiovarainministeriö pitää asumisneuvontaa tarpeellisena ja hyödyllisenä toimintana ja kannattaa sen kehittämistä niissä kunnissa, joissa sille on todellista tarvetta. Asumisneuvonta on kuitenkin organisoitu eri kunnissa eri tavoin, sitä tarjotaan eri muodoissa ja eri sisältöisenä. Kunnasta riippuen asumisneuvontaa toteutetaan joko osana kunnan sosiaali- ja terveydenhuoltoa tai asuntotoimea, kunnan omistamassa kiinteistöyhtiössä, valtakunnallisissa kiinteistöyhtiöissä tai järjestöissä taikka näiden yhdistelmänä. Lisäksi merkittävässä osassa kuntia ei tarjota lainkaan asumisneuvontaa, koska sille ei ole katsottu olevan niissä tarvetta. Myös asumisneuvonnan kohteena oleva ihmisjoukko ja neuvonnan rahoittamistavat vaihtelevat toteutustavan mukaan. Asumisneuvontaa voidaan tarjota esimerkiksi kaikille kunnan asukkaille, vain yksittäisen kiinteistöyhtiön asukkaille tai järjestön asiakkaille.

Asumisneuvonnan säätäminen kuntien tai hyvinvointialueiden lakisääteiseksi tehtäväksi pitäisi sisällään monia ongelmia. Lakisääteinen velvoite koskisi lähtökohtaisesti kaikkia kuntia tai hyvinvointialueita, mutta käytännössä asumisneuvonnalle on tarvetta vain osassa kuntia tai hyvinvointialueiden alueita. Lakisääteisen tehtävän rajaaminen vain tällaisiin kuntiin tai alueisiin olisi haastavaa. Ongelmaksi muodostuisi myös lakisääteisen tehtävän rahoittaminen: valtionosuusjärjestelmän tai hyvinvointialueiden rahoitusmallin kautta olisi vaikea kohdistaa valtion rahoitus juuri niihin kuntiin tai alueisiin, joilla asumisneuvonnalle on suurin tarve. Myös puutteellinen tieto asumisneuvonnan kunnille aiheuttamista kustannuksista muodostaisi ongelman asumisneuvonnan lakisääteistämisen kannalta. Ilman tarkkoja kustannustietoja valtion olisi vaikea korvata kunnille asumisneuvonnasta aiheutuvia nettokustannuksia. Lisäksi asumisneuvonnan lakisääteistäminen pakottaisi todennäköisesti kuntia yhtenäistämään

asumisneuvonnan toteutustapojaan, jolloin ratkaistavaksi tulisi esimerkiksi se, toteutetaanko asumisneuvonta osana kunnan sosiaalipalveluita, asuntotoimea vai kunnan omistamissa kiinteistöyhtiöissä ja tarjotaanko asumisneuvontaa kaikille kunnan asukkaille vai ainoastaan esimerkiksi kunnan kiinteistöyhtiön asukkaille. Lakisääteinen asumisneuvonta myös estäisi STEA:n kautta nykyisin myönnettävän asumisneuvonnan rahoittamisen, sillä STEA ei voi rahoittaa lakisääteistä toimintaa. Näitä asumisneuvonnan lakisääteistämiseen liittyviä ongelmia on kuvattu hallituksen esityksen jaksossa 5.1.

Edellä mainittuihin perusteluihin viitaten valtiovarainministeriö pitää oikeana ratkaisuna hallituksen esitykseen sisältyvää mallia, jossa asumisneuvonnasta ei tehdä kaikkien kuntien lakisääteistä tehtävää, vaan nykyistä asumisneuvonnan saatavuutta parannetaan ja laajennetaan. Tämä tehtäisiin mm. lisäämällä valtion avustusta asumisneuvontaan. Ehdotettu etenemistapa mahdollistaa rahoituksen kustannustehokkaamman ja vaikuttavan kohdentamisen niihin kuntiin, joissa asumisneuvonnalle on suurinta tarvetta.

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että esitys ja sen perustelut ovat jossain määrin epäselvät siltä osin, kun kyse on asumisneuvonnan kohdistumisesta kuntien ja hyvinvointialueen lakisääteisiin tai muihin tehtäviin ja miltä osin tällaista lakisääteisiin tehtäviin kuuluvaa tai liittyvää toimintaa voitaisiin avustuksella tukea. Asian arviointi ja ratkaiseminen on jätetty Asumien rahoitus- ja kehittämiskeskus ARAn tapauskohtaiseen harkintaan sen käsitellessä yksittäisiä avustushakemuksia. Asiasta olisi kuitenkin perusteltua laatia selkeä toimintaohje, jota sekä avustuksenhakijoiden että avustuksenmyöntäjän olisi helppo noudattaa ja joka olisi hakijoiden tiedossa jo niiden suunnitellessa asumisneuvontatoiminnan järjestämistä.

Esityksen budjettivaikutukset

Hallituksen esitys olisi vuoden 2023 talousarvioesitykseen liittyvä ns. budjettilaki. Talousarvioesitykseen 2023 sisältyy 4 miljoonan euron määräraha lain nojalla myönnettäviin avustuksiin talousarviomomentilla 35.20.31. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARAn käsittelyresurssit (0,3 miljoonaa euroa) on budjetoitu viraston toimintamenoihin talousarviomomentille 35.20.01. Vastaavat määrärahat sisältyvät vuosia 2023-2026 koskevaan julkisen talouden suunnitelmaan.

Hallitusohjelman liitteen mukaisesti asumisneuvontaan oli alun perin varattu 9,3 milj. euroa. Valtiovarainministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että edellä mainitulla määrärahalla oli tarkoitus kattaa asumisneuvonnan lakisääteistämisestä kuntien tehtäväksi aiheutuvat kustannukset. Arvio kuitenkin perustui tuolloin käsitykseen etenkin suurimmissa kaupungeissa käytettävästä asumisneuvontaresurssista, eikä se sellaisenaan olisi todennäköisesti riittänyt kattamaan lakisääteistämisestä kaikissa kunnissa aiheutuvaa resurssitarvetta. Alkuperäisellä määrärahalla siis oli tarkoitus kattaa hyvin erilaisia kustannuksia, kuin nyt ehdotetaan.

Valtiovarainministeriö pitää ehdotettua 4 miljoonan euron avustusmäärärahaa riittävänä. Ehdotettua enintään 80 prosentin valtion rahoitusosuutta valtiovarainministeriö pitää korkeana. Avustuksen myöntöprosessissa onkin tärkeää pohtia tarkemmat perustellut linjaukset siitä, mikä on korkein tarpeellinen avustusprosentti eri tyyppisissä hankkeissa. Asumisneuvonta on toimintaa, joka synnyttää myös säästöjä, ja sen pitäisi olla sellaisenaankin kannattavaa. Liian korkea avustusprosentti saattaa aiheuttaa epätarkoituksenmukaista riippuvuutta valtion toiminnasta.

Valtiovarainministeriö muistuttaa lisäksi, että kyse ei ole lakisääteisestä avustuksesta, vaan avustuksen myöntäminen on harkinnanvaraista. Hallituksen esityksen mukaan avustusta voitaisiin myöntää sekä uuden että aiemmin käynnistetyin palvelun tuottamiseen. Valtiovarainministeriö toteaa, että suurinta vaikuttavuutta rahoitukselle saadaan silloin, kun sillä tuetaan asumisneuvonnan laajentumista sen sijaan, että tuettaisiin olemassa olevaa toimintaa.

Lopuksi

Asumisneuvonta on toimintaa, josta hyötyy sekä vuokralainen että vuokranantaja. Tutkitusti asumisneuvonnalla voidaan ehkäistä häättöjä, ja siten se synnyttää vuokranantajalleen säästöjä. Valtiovarainministeriölle on epäselvää, miksi asumisneuvonta ei sen myönteisistä puolista huolimatta tunnu vakiintuvan osaksi kuntien ja vuokranantajien normaalia toimintaa ilman valtion tukea. Siksikin ehdotetun määräaikaisen lain voimassaolon loppupuolella on tärkeää seurata sen vaikuttavuutta ja pohtia myös sitä, miten asumisneuvonnan myönteisistä puolista saataisiin laajasti tietoa, jotta se vakiintuisi osaksi osapuolten normaalia toimintaa siellä, missä asumisneuvonnalle on erityisesti tarvetta.

Budjettineuvos

Armi Liinamaa

Valtiovarainministeriö,

budjettiosasto